

کار بست نظریه داده بنیاد در تربیت

سید احمد هاشمی، لطیف شریفات

دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد لامرد، دانشگاه آزاد اسلامی، لامرد، ایران hmd_hashemi@yahoo.com

دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه آزاد اسلامی واحد لامرد، sherifat.latif@gmail.com

چکیده:

زمینه محدود است. گلنیز و اشتراوس در سال ۱۹۶۷ برای اولین بار این راهبرد اجرایی پژوهش کیفی را در کتاب خود مطرح کردند. انگیزه اصلی از معرفی این تئوری رسیدن به مرحله ای از شناخت در مورد موضوع مورد مطالعه است که ما را قادر می سازد نظریه ای را که ساخته ایم بر اساس داده های واقعی استحکام بخشیم.

مفهوم تئوری داده بنیاد:

گلنیز (۱۹۹۲) تئوری داده بنیاد را این گونه تعریف می کند: تئوری داده بنیاد "بر اساس تولید سیستماتیک نظریه از داده ها بنا شده است، که خود آن به صورت سیستماتیک از تحقیق اجتماعی بدست آمده است". اشتراوس و کوربین در سال ۱۹۹۴ در یک تعریف مشابه گراند تئوری را این گونه تبیین کرده اند: منظور از تئوری داده بنیاد، نظریه برگرفته از داده هایی است که در طی فرایند پژوهش به صورت نظام مند گردآوری و تحلیل شده اند. در این راهبرد، گردآوری و تحلیل داده ها و نظریه ای که در نهایت از داده ها استنتاج می شود، در ارتباط نزدیک با یکدیگر قرار دارند. پژوهشگر به جای این که مطالعه خود را با نظریه از پیش تصور شده ای آغاز کند، کار را با یک حوزه مطالعاتی خاص شروع کرده، اجازه می دهد که نظریه از دل داده ها پدیدار شود. نظریه برگرفته از داده ها نسبت به نظریه ای که حاصل جمع آمدن یک سلسله مفاهیم بر اساس تجربه یا تاملات صرف است، با احتمال بیشتری می تواند نمایانگر واقعیت باشد و از آن جا که نظریه های زمینه ای از داده ها استنتاج می شوند، می توانند با ایجاد بصیرت و ادراک عمیق تر، رهنمود مطمئنی برای عمل باشند. پاول می گوید: نظریه زمینه ای، روشی است که نظریه ها، مفاهیم، فرضیه ها و قضایا را به جای استنتاج از پیش فرض های قبلی، سایر پژوهش ها یا چارچوب های نظری موجود، به طور مستقیم از داده ها کشف می کند. زمانی که گردآوری و تحلیل داده ها متوقف شد، نظریه حاصل، درک عمیقی در ارتباط با موجودیت های مورد مطالعه فراهم می کند. این کار، نظریه را به عنوان یک فرایند، مورد تاکید قرار می دهد، یعنی به جای یک فرآورده تکمیل شده، آن را موجودیتی پیوسته در حال تکوین تلقی می کند. قابلیت تعمیم در این جا عامل موثری نیست. زیرا هدف، درک پدیده است نه کنترل آن و منظور ادراک شرایط در یک محیط خاص و به همان شکل موجود است، نه پیش بینی آن چه که ممکن است در محیط های مشابه اتفاق بیفتد و تحقیق بر آن است که چرایی رفتارهای افراد را درک کند

نظریه داده بنیاد، یک روش شناسی پژوهش می باشد که عمدتاً مرتبط با تحقیقات کیفی است. بر این اساس در نظریه داده بنیاد، پژوهشگر دیگر بر آزمودن فرضیه های برگرفته از چارچوب های نظری موجود تمرکز نمی کند، بلکه نظریه نوینی را توسعه می دهد که بر پایه داده های تجربی جمع آوری شده استوار است. نظریه داده بنیاد شامل چندین عنصر روش شناسی منحصر به فرد همچون تحلیل تطبیقی پایدار و نمونه گیری نظری می باشد که آن را از دیگر روش شناسی های پژوهشی متمایز می کند. بر اساس این نظریه، جمع آوری و تحلیل داده ها اثر متقابلی بر هم دارند و بایستی به صورت همزمان انجام گیرند. بنابراین استفاده از این روش منحصر به فرد می تواند کمی دشوار باشد. این دشواری می تواند بخاطر این باشد که ادبیات موجود بایستی کجا و چگونه در یک مطالعه بر مبنای نظریه داده بنیاد به کار گرفته شود

کلمات کلیدی: پژوهش، داده بنیاد، روش شناسی، کیفی

مقدمه:

نظریه داده بنیاد که با نام های تئوری برخوردار است از داده ها، تئوری زمینه ای و تئوری بنیادی نیز شناخته می شود یک روش تحقیقی عام، استقرایی و تفسیری است که در سال ۱۹۶۷ توسط بارنی گلنیز و انسلم اشتراوس بوجود آمد (گلنیز و اشتراوس، ۱۹۶۷). هر چند،

تئوری داده بنیاد با الگوهای پیشین روش های تحقیق مرتبط بوده و به صورت ناگهانی و بدون مقدمه بوجود نیامده است. تئوری برخوردار است از داده ها (نظریه بنیادی) یک روش پژوهشی استقرایی و اکتشافی است که به پژوهشگر در حوزه های موضوعی گوناگون امکان می دهد تا بجای اتکا به تئوریهای موجود و از پیش تدوین شده خود به تدوین تئوری و گزاره اقدام نماید. این تئوریها و گزاره ها به شکلی نظام مند و بر اساس داده های واقعی تدوین می شود. واژه گراند تئوری در این موضوع نشانگر آن است که هر تئوری و گزاره ای که بر اساس این روش تدوین می شود بر زمینه ای مستند از داده های واقعی بنیان نهاده شده است. در واقع گراند تئوری روشی است برای کسب شناخت پیرامون موضوع مورد مطالعه، و موضوع یا موضوعاتی که قبلاً در مورد آنها تحقیق جامع و عمده ای نشده است و دانش ما در آن